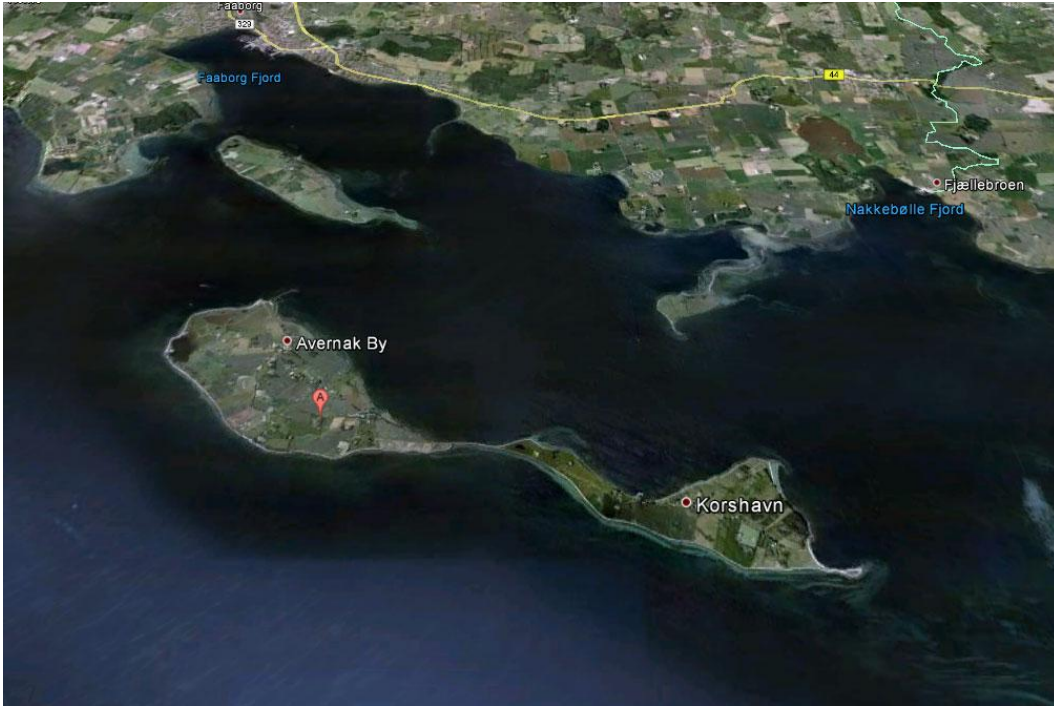

Korshavn

Achton Friis skriver under sit besøg 1921 på Korshavn:

Det var kraftig søndenvind med grå, overtrukken himmel og efterårsagtige byger, da vi en af de første augustdage ankrede på ud for landingsbroen i den lille bugt på Korshavns nordside.

Korshavn

Vi gik i land med det forsæt staks at gå vestpå ud til tangen for at se de berømte "bautastene", Høje Stene, som alle topografiske hovedværker nævner, men som det aldrig har været mig muligt at få nogen virkelig beskrivelse end sige ringeste billede af.

Ved en større bondegård lige inden for landingsbroen traf vi en stor, tyk jovialt udseende bonde, der overalt - på hænder, kinder, hage og bryst inden for den åbenstående skjorte, var besat med tætte, korte, røde hår, stive som svinebørster. Han havde en lille bitte mund, som åbningen på en sparegris, og et par små, lystigt plirende øjne med ganske lyse vipper. Så fed var han, at hans bryst lige neden for hagen ragede omtrent vandret frem i landskabet. Fra de store hænder struttede nogle ganske små, spidse fingre med mærkelig fine, mandelformede negle.

Jeg har svært ved at gå forbi en fed mand uden at give mig i lag med ham, dersom jeg kan finde det ringeste påskud. Der er noget godlidende og umiddelbart indtagende ved tre hundrede pund, som smiler over det hele på engang. Hvad siger ikke Julius Cæsar hos Shakespeare: "Jeg vil se fede mænd omkring mig - med runde hoveder."

Vi standsede og hilste på hinanden, og manden inviterede mig øjeblikkelig ind på sin gård.

Men så snart jeg henledte samtalen på forholdene på hans ø, blev han straks tvær og umeddelsom. Han ville kun snakke om mine forhold. Da jeg trængte på, svarede han omsider: "Der er ingen her på øen, som kan fortælle Dem det mindste. Her er overhovedet aldrig nogen sinde sket noget som helst" Og derefter klemte han på med sine spørgsmål.

En halv time efter, da jeg sad foran ham så slunken som en tømt tobakspung, mens han struttede af kundskab, fik jeg endelig lov at spørge. Og så førte jeg straks samtalen hen på den genstand, der interesserede mig. "Høje Stene", ubrød han, "jo, det sted kender jeg godt. Det ligger kun et lille stykke vej herfra - tre langdysser med omtrent femten sten i hver, siger De, Ja, det er rigtig nok, og dysserne lå med tredive alens mellemrum - det passe også omtrent.

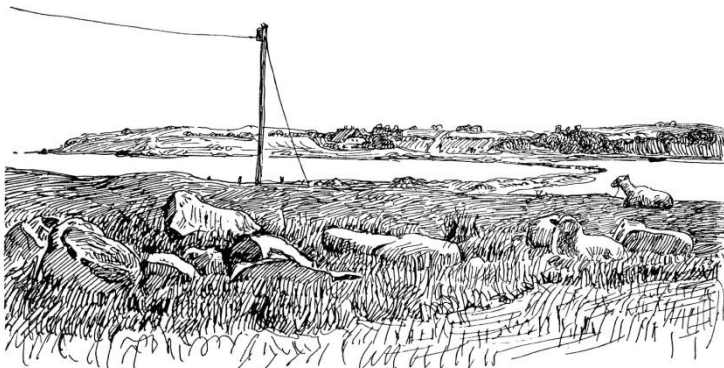
"Men alle stenene blev sprængt i fjor"

"men du gode Gud - af hvem?"

Af bønderne. Det var hensigten at anvende stumperne til at forstærke Drejet med, og så "skød" vi dem. Men - bagefter opgav vi for resten at reparere Drejet, og nu ligger stykkerne derude. Jeg synes, at jeg foreløbig havde fået tilstrækkeligt at vide, rejste mig og tog afsked med manden. Jeg kunne ikke få mig selv til at tro, at han havde talt sandt.

Det var min hensigt straks at begive mig ud til stedet, men det er blevet regntykning, og blæsten er vokset til storm. Vi må bort fra kysten hurtigst muligt, og med gang på motoren og tre reb i sejlene stikker vi ud fra broen og over mod Fåborg.

Korshavn

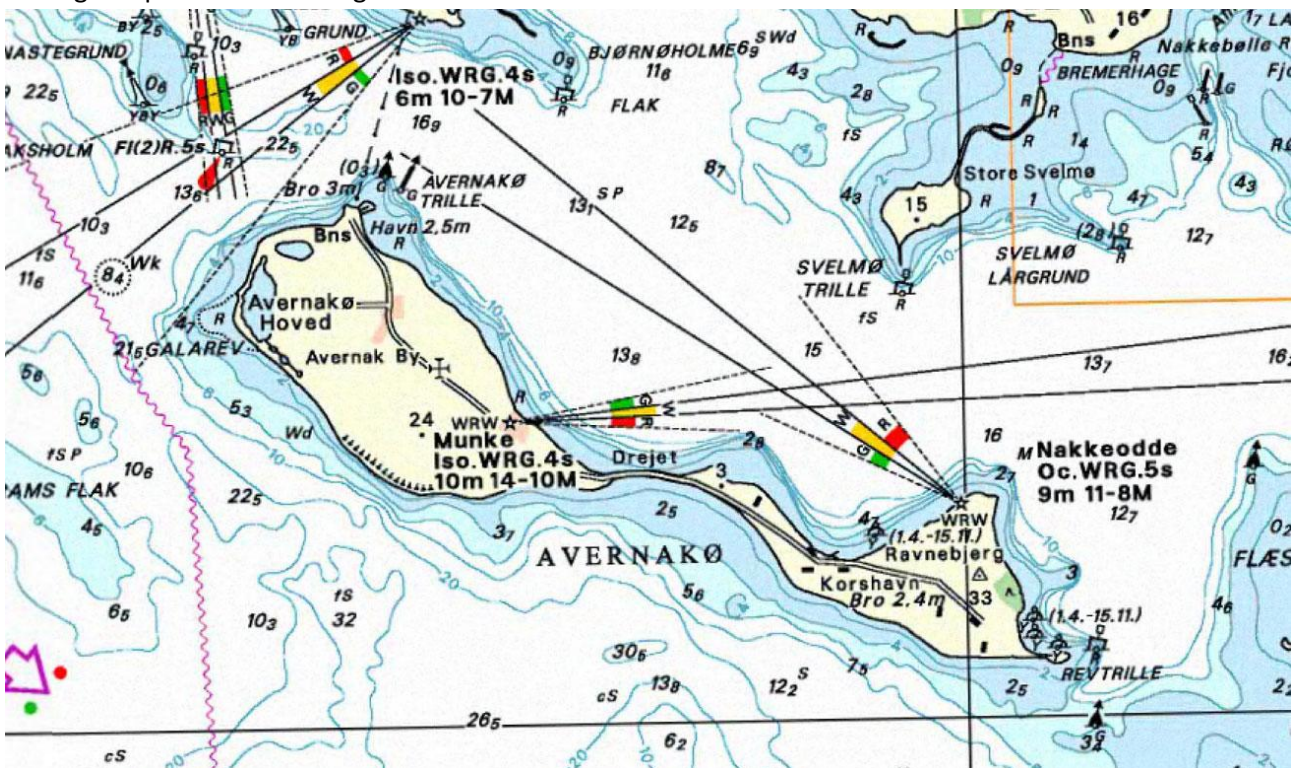

Reste af "Høje Stene" nær Korshavn Dreg. Aug 1921. DL

Resterne af Høje Stene 1921

De seks døgn, vi lå vejrfast i Fåborg Havn, glemmer jeg sent. Mens stormen skiftede mellem alle nordlige hjørner, væltede regnen ned ustandseligt, vort gangtøj blev gennemblødt, vore køjeklær klamme og fugtige, støvlerne mugnede i køjebænkene, tændstikkerne nægtede at give fyr, og vor tobak ulmede i pibehovederne som en mosebrand. Uvirksomheden plagede os, og min utålmodighed efter at komme tilbage til Korshavn steg fra dag til dag.

Til vor glæde fik vi en dag besøg af lærer Larsen fra Avernakø. Da jeg spurgte ham om "Høje Stene", gav han mig følgende meddelelse: Han har set dem et par gange og mindes, at de lå i tre grupper, en mente, at deres grundplaner var for ureg

elmæssige til at kunne kaldes ovaler. Det er rigtigt, at stenene først er sprængt for nylig, thi Larsen anede ikke, at bønderne havde "skudt dem", da han sidst for omtrent et årstid siden besøgte Korshavn, først ved den lejlighed erfarede han det. Nøjagtig beskrive dyssernes udseende kunne han ikke, men han erindrede,

Korshavn

at stenene var meget smukke og store og så ud til at være valgt med stor omhu af dem, som engang har stillet dem op.

Endelig de 12. august klarede vejret op, og om morgenen satte vi kursen tilbage til Korshavn.

Fra landingsbroen til Drejet er kun en afstand af 2 km. og vi begav os straks på vej derud efter vor ankomst til øen. Og endelig stod vi da ved "Høje Stene" eller rettere ved stedet, hvor de engang lå.

Det er med en stærk følelse af ærgrelse og skam, man ser resultaterne af det hærværk, som befolkningen her har øvet. Og det ville egentlig være på sin plads her at fremdrage navnene på de folk, der har bedrevet det, for at de ikke skal blive glemt.

Jeg mindes i denne forbindelse Rasmus Nyerup, som på sin "antikvariske rejse" i 1805 kom til Fyn, ivrig efter at gøre sig personlig bekendt med en række fortidsminder, der hidtil kun var ham bekendt fra litterære værker: han fandt det meste jævnet ed jorden - lige fra oldtidshøje, som var sløj fede af bønderne, og den berømte Flemløse-runesten, som grev Tramp havde ladet kløve til skærver, og til Gråbrødre Kirke i Odense, som nedreves, mens dens monumenter ødelagdes og bortslængtes.

Men Nyerups harme over denne vandalisme og hans kraftige indgreb i sagen resulterede i intet mindre end oprettelsen af vort Nationalmuseum, i hvis virksomhed vi bør have den største garanti for, at sådanne overgreb ikke finder sted. Men kan dette museum år efter år røgte den vanskelige opgave ude i landet at værne om de sparsomme rester af oldtidsminder, vi endnu har tilbage? Hvorfor har det da ikke reddet "Høje Stene"? De er dog ikke ukendte.

Hos Trap nævnes de som bautastene, allerede for hundrede år siden er de omtalt, og der stod strid om dem dengang. Nu er stene smadret, og indtil dette øjeblik er der ikke et menneske uden for øen, som har anelse om, at dette er sket.

Det viser sig, at museet i 1885 har haft en mand ovre på stedet for at underkaste stenene en undersøgelse. Han lavede en grundplan over de forskellige grupper, som er meget unøjagtig, særlig for grubbe B,s vedkommende, hvor hans tegning kun viser tre sten, medens jeg af hele og sprængte sten tilsammen fandt rester af ni i alt. Også gruppe D viser på hans tegning store unøjagtigheder, og desuden har han taget 90° fejl af verdenshjørnerne. Tegningen bedømmer i en medfølgende beskrivelse stenene til "muligvis" at være levninger af skibssætninger. Og i god tro til disse tegningers og denne vurderings retlighed har museets folk ikke senere besøgt stedet og ikke ladet det frede.

Høje Stene har bestået af tre - muligvis fire - grupper af oprejste sten.

Uden tvivl er det "skibssætninger", dvs. samlinger af bautastene opstillet i bådform for at symbolisere fartøjet, hvori den døde skulle nå til sit bestemmelses sted i dødsriget. De stammer fra vikingetiden og findes altid ved kyster. Man regner det for et udansk fænomen, opstået på steder, hvor norske eller svenske vikinger har haft stude, og det er overordentlig sjældent inden for landets grænser. Uden for Bornholm er det kun truffet fire-fem steder. På denne ø er af ca. tusind bautastene nu ca. tre hundrede og halvtreds tilbage, som har undgået ødelæggelse, på Hjarnø i Horsens Fjord har ligge tyve skibssætninger, som nu alle er ødelagt. Ved Gjennerbugt mellem Åbenrå og Haderslev, ved Højstrup i Vester Hanherred ved Limfjorden og ved Lindholm nær Nørresundby findes endnu rester af sådanne stensætninger - det er alt.

Korshavn

Jeg fortog en opmåling af stedet og tegne efterfølgende kort. En stor del af den plads, hvorpå den sydlige stengruppe har ligget, var dækket af en stabel bundgarnspæle. Men tilsyneladende har den ligesom de to andre haft længdeakse fra øst til vest. Der var af denne del kun tre sten synlige, de to hele, men væltede, den tredje sprængt i fire stykker, som lå på stedet.

Den mellemste gruppe var den bedst bevarede i formen og dannede en meget tydelig oval af ca. elleve meters længde og fem meters bredde. At dømme efter sten og stenrester samt af huller, hvori stenene har stået, har den bestået af fjorten sten, hvoraf fire er hele og tilsyneladende endnu står på deres oprindelige plads. De hele sten største højde over jorden er ca. 90 cm, de væltede, hele sten målte højst 130 cm og viste på ca. en tredjedel af deres højde spor af at have været nedgravet i jorden. Ti af denne gruppes fjorten sten var sprængt, og resterne fandtes alle liggende på stedet.

I den nordligste, der målte 14 x 4 m, har der tilsyneladende været tolv sten at dømme efter hullerne i jordsmonnet. De var alle væltede og kun tre af dem var endnu hele, den ene dog med borehuller til sprængladningen. Tilsyneladende har ovalen i denne gruppe næppe været så regelmæssig som i den mellemste.

Imellem denne og den foregående stensætning ligger en enkelt hel, men væltet sten, der kunne tyde på, at her har ligget en fjerde gruppe. Alle spor i jorden af denne var imidlertid forsvundet. Fra den nordlige til den mellemste dysse er en afstand af 25 m., fra denne til den sydlige godt 9m. Havet har bortskyllet landet under sidstnævnte, det er naturligvis ikke muligt at sige, hvor kystlinjen har gået, da stenene blev rejst, men sandsynligvis har stensætningen oprindeligt været fjernet et godt stykke fra sønderstranden, da terrænet kun er 2 m. over havfladen,. Til nordstranden er afstanden 40 m. Terrænet er ganske flad strandeng, og der er næppe mere end 150 m. ud til selve Drejets begyndelse.

Der fandtes som venteligt var intetsteds i nærheden noget synligt spor af begravelser.

Trap siger om Høje Stene, at der på Korshavns vestlige side findes tolv bautastene fra Oldtiden. Og Fabricius leverer følgende skildring af stedet (1882): "En lille Stensætning Nordvest (skal være øst) for Drejet hidhører vistnok fra nyere Tid. Omkring nogle større Sten i Midten (?) der til dels er omstyrtede og ødelagte af fremmede Stenhuggere kredse i nogen Afstand to Rækker Stene, der ligger saa dybt nedsunkne i Jorden at flere af dem næppe kan ses."

Mere behøves vel ikke for at vise, at hverken Tarps meddelelse eller Fabricius har været på stedet.

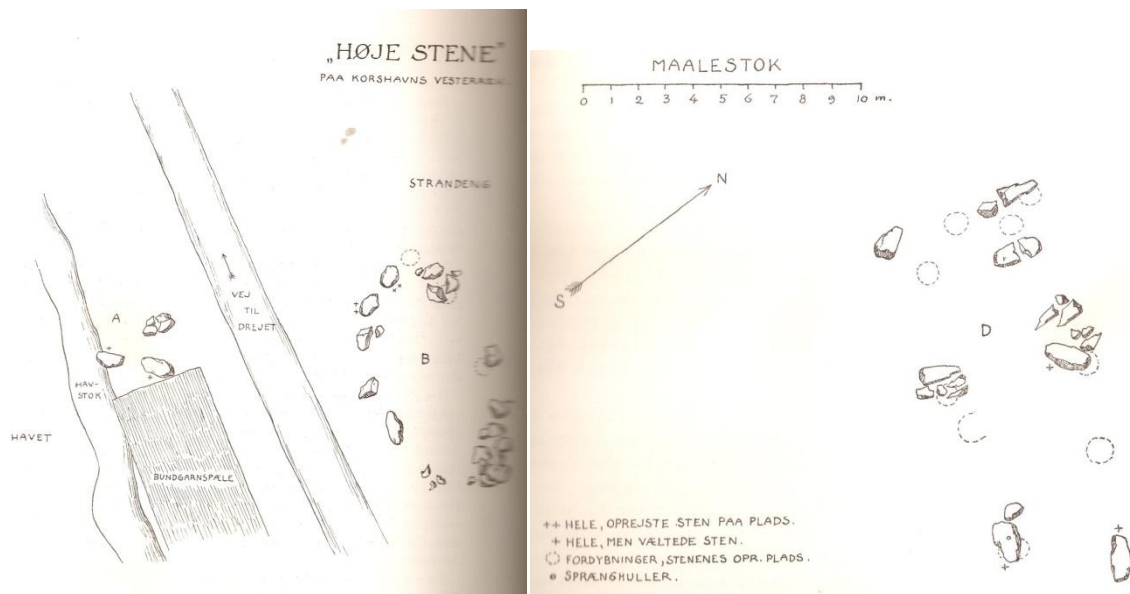
Velærværdige hr. Peder Tommerup, sognepræst og forfatter til en topografi over Drejø sogn (). er fuld af spot over fænomenet Høje Stene og formår endda en kollega til at skrive et smædedigt over dem. Det var hr. Thomas Barfod fra Jordløse, kendt på øerne som "præsten uden strømper fra byen uden jord", senere præst på Avernakø, der fik bestillingen og udførte arbejdet fuld af nidkærlighed harme, "thi det var just i Oldtidskjephestenes tid", og den hellige mand var en modstander af al slags "granskning". Tommerup fortæller selv, hvorledes han "engang med bankende Hjærte og rap Fod" iler i dette ærinde til sin hjertens ven. Digtet kom og er i enhver henseende ganske idiotisk. Det ender således:

O Gransker, Gaae kun din mørke Vei,
Men varsom vær og forhast dig ei,
Før altfor meget du ubasuner

Korshavn

Dit Hedenold og dets mørke Runer
Den høi, de stene, som hist di seer
De have en anden Betydning her.
Engang i gamle, forsvundne Dage
Der ramte Korshavn en bitte plage

Og hør, hvori den Plage bestod:
Hver Hest var skabbet fra Top og til Fod,
At nu de Øg kunde klø sig rene
saa rejste man disse mærkværdige Stene.

Da Tommerups bog, hvori det hele lange digt er citeret, er velkendt og læst på øerne, og da Fabricius senere i sin bog med henrykkelse citerer dette digt, er det ikke udelukket, at dette har kunnet være medvirkende til at nedbryde beboernes respekt for stedet, især når den i forvejen ikke har været alt for stor.

Er dette tilfældet, må man indrømme, at den strømpeløse pastor virkelig har fået udrettet et stykke arbejde - i betragtning af, at hans pegas er et skabet øg.

Høje Stene er lagt øde. Men kunne man ikke gøre noget for at redde resterne f.eks. rejse de endnu hele sten på deres plads og frede stedet?

Tangen, hvorpå Høje Stene ligger, når fra Korshavn By og ud til Drejet og vest og er omtrent halvanden kilometer lang. På sit bredeste sted er den ca. 400 m., den er fuldstændig flad og når på sit højeste sted kun et par meter over overfladen, og den er inddæmmet af diger på alle sider. Et par enkelte udflyttergårde ligger herude, ensomme og fuldstændig ubeskyttede mod vejret. Efteråret og vinteren må være barske herude.

Korshavn

Den yderste del er udyrket strandeng med dennes karakteristiske vegetation, grunden er her fuld af større og mindre huller med brakt vand. forkrøblede eksemplarer af strand-mandstro og gul snerre dækker den magre grund i et par fordybninger, hvor der er en smule læ, putter sig nogle lave blå og hvide strandasters, og nogle fladt liggende humlekløver synes at friste en ynkelig tilværelse side om side med noget kummerligt udseende gåseurter. En eneste høgeurt stod yderst ude i sandet, lige hvor Drejet begynder, imellem nogle få magre klynger af marehalm.

Går man ud ad selve Drejet, møder man straks mellem stenene ret frodige buske af strandkål, enere noget fattig strandarve, og allersidst strandmelde. Den sidste trodser elementerne langt længere end de andre, helt ud på det bare grus mellem rullestenene, ja, her er den endda allerfrodigst. Arven følger den længst, men opgiver dog på halvvejen, den tåler ikke den kummerlige tilværelse herude er til sidst aldeles brandgul i toppen. Omtrent 100 m. ude ophøre al vegetation. Drejets grus og rullesten er ganske i havets vold.

Hvilket landskab herude, og hvilken ensomhed.

Intet vejr i verden er stemningsfuldt som den danske septembermorgens - og omtrent som på en sådan er det i dag, hvor en solgennemskinneth dis ligner tonende og gylden over land og hav, over flade strandenge og over de fjerne blå bakker. Efterårets farver er kommet tidligt oven på den hede og tørre sommer. Men endnu er der dog noget af sommerens tunge varme tilbage, himlen er som falmet perlemor, og havet har endnu sine bløde opalfarver.

Mod vest bugter Drejet sin øgleagtige krop over mod Avernakø's violette pløjemarkers og brune hegn, til den anden side ligger Korshavns nære flader, hvor afmejede kornmarker okkertone veksler med pløjeland og smaragdrømme roe agre, der tindre af dug, og fortoner sig østover i disede farver, der ender under de høje bakkekammes gyldengrå silhuetter.

Hele landskabet toner af fine farver, alle dæmpet af det grågyldne slør. Dette er danske farver, lavlandets toner. Det er de grå farvers poesi.

Korshavn

Ingen anden natur i verden er så sart og yndefuld som denne, på intet andet sted har jeg mødt disse vide fladers dæmpede farver, skabt af de nære hav, hvis ånde driver ind over de lave marker, hvor hist og her et ensomt hus og et træ eller nogle telegrafpæle, der svinder i det fjerne langs en vejs bølgende linje, er det eneste, der rager op. Ingen kyst er som denne, intet grønt så herligt som strandengens under denne slørede himmel, bag hvilken man blot aner solen som den stille, fjerne varmegiver.

Of denne lyd af havet.

Sagte synger det over strandens sten sin evige vuggesang som en moder, der visse sine børn. Langs standen går lyden af de brede gænger, vidt indover land til hytterne når deres susen.

Se - fjernt over havet flyver store, tavse fugle, de hæver og sænker sig på brede vinger og svinder ude mod kimingens rand. Og det klinger for mit øre:

Du danske, friske strand

med vilde, Svaners Rede,

I grønne Øer, mit Hjertes Hjem hernede,

dig elsker jeg - Danmark mit Fædreland.

Men ak, også svanerederne er borte nu, som så meget andet af det, vore gamle digtere besang.

Om eftermiddagen cyklede vi fra Korshavn By østpå til "Revkrogen". Vejen går over øens bakkede og knudrede midte gennem et fuldstændigt bjerglandskab, og cyklerne fløj op og ned, som sad vi i store kastegynger. Hele turen tager kun ti - tolv minutter, men det er nogle af de skrappeste bakker, jeg har taget på cykel.

Revkrogen er den bugt, som i syd begrænses af Revtrillen eller "Kåsens Trille" og i nord af "Kapelodden". Vejen falder brat ned mod dens midte og ender i en vid, åben strandeng, vi så allerede op fra bakkerne, at den vidt og bredt var dækket af store kolonier af champignoner.

Ved at spadsere nogle få hundrede alen langs stranden mod nord kom vi ind under nogle vilde forrevne bakkeskrænter, de østligste udløbere fra "Ravnebjerg", der falder stejlt ned mod stranden på det sted, hvor øens berømte, gamle kapel har ligget, det, som har givet Kapelodden dens navn.

Fra de ældste tider har Ravnekrogen været øens naturlige havn, og endnu holder flåder af fiskerbåde og mindre fartøjer under storm og uvejr til inden for dens skærmende odder, hvor alene nordosten er i stand til at nå ind. Endnu erindrer ældre folk på øen det gamle kapel, hvis ruiner har været synlige lige til stormfloden i 1872 opslugte deres sidste rester. De lå ved standen på Kapelodden lige under det sted, hvor et krat endnu står tilbage som den sidste levning af øens gamle skove.

Her, i læ af bakker og skove, ved den lune, skønne bugt, hvor ingen storme nåede ind, blev det hellige hus bygget længe før den tid, da øen fik sin egen kirke. Her hensatte beboerne deres døde i det nære krat, indtil de kunne føre dem til deres grave på Ærø.

Korshavn

I gamle præsteberetninger hedder det om stedet: "Der findes et monument på Korshavn, som af de gamle kaldes en helligdom". Og stedets hele præg af højtid lader en fatte, at det virkelig kan have haft den betydning, som sagnet tillægger det, og at det uden tvivl allerede i oldtiden må have været et helligt sted, viet til guderne. Den gode havn og den sjældne beliggenhed på skibenes alfarvej har bidraget til at samle øboerne derom. Og det er kun naturligt, at man senere efter kristendommens indførelse har opført et bedehus på dette sted, hvor beboerne fra de nære øer og skibe fra fjerne steder søgte havn. Det vides, at drejøboerne benyttede kapeller til gudstjeneste, inden de fik deres eget kapel.

Af den gamle helligdom er nu blot krattet tilbage. Med en besynderlig gribende stemning er der bestandig over dette sted under de vældige bakker med de stejle, monumentale klinter og de gamle tjørne, som vælter ud over dets skrænter, snart i uigennemtrængelige klynger, snart brudt af skønne åbne pletter. Man mindes Böcklins "Heiliger Hain".

Böcklins Heiliger Hain

Det er, som om stilheden inde i krattet endnu ruger efter de døde, som ventede her på den sidste bådfærd bort fra den hjemlige strand.

Men træder man ud af krattet og ser over mod Revtrillen, der som en kroget, begærlig finger strækker sig ud mod den fjerne "Flæskholm", da møder der straks i forgrunden et syn, som nok skal betage en stemningen.

Et hæsligt hvidmalet monstrum af en moderne ville med anilinrødt tag er for et par år siden opført tæt op ad krattet af en spekulant, som her ville indrette et badepensionat og som nu, da planen mislykkedes, selv bebor stedet. Da det ikke lykkedes at lokke turister hertil, har han hævnnet sig ved at beplante store arealer af de omliggende bakker, hvor hul ved hul i lange rader uden om krattet, ja, endog på åbne pletter inde i dette, er beplantet med fyr og gran - ti tdr. i alt.

Korshavn

Jeg træffer ejeren, som straks fortæller, at han er en stor naturelsker og at han har i sinde at gengive landskabet heromkring dets oprindelige udseende.

"Hele øen har jo været skovbevokset", siger han, "altså planter jeg træer på den igen".

Det er jo meget simpelt - og bjergfy og gren skal nok gøre deres. På et meget stort areal bag villaen er dog de fleste af nåletræerne allerede gået ud, og forhåbentlig ved det gå lignedan med resten, så kan det jo være, at de dårligere tider kan bevirke, at han ikke gentager forsøget. Men de herlige bakker ligger nu pløjede i dybe furer eller med hul ved hul, og villaen med dens uhyggelige røde tag skinner langt ud over havet.

For øen skal have sit oprindelige præg igen.

Et stort dannebrogflag på en uhyre stang står midt i det hele og vidner allerede på lang afstand om, at en patriot og naturelsker går løs i nabolaget - går frit omkring og handler med sit lands natur, som det passer ham, i kraft af hans penge.

Og man spørger uvilkårligt sig selv, når man ser dette: hvordan vil det gå landets gamle herregårde, af hvilke ikke få i øjeblikket vandre fra den ene krigsmillionærs hånd til den andens.

Kommet op over skrænterne bag dette hærgede terræn er man atter i frisk luft, hvor de vide, åbne marker spænder over vældige, kuplede bakke, delt af pragtfulde stendiger, det i bølgende linjer løber fra højderne ned mod strande eller ender brat på randen af den stejle klint ud mod øens nordside. Enkelte kraftige, fritstående tjørne med en vækst som små egetræer vokser her på klintens kam, og ud over dem, over standens svungne linjer, over havet og øerne i nord, øst og vest vandrer blikket, og man betages af dette steds storhed og skønhed.

Nogle fasaner letter med skrald og bulder fra et par gamle tjørne, og ud over de stenede marker flyr tre-fire harer, sætter sig på gumpen på nærmeste bakke og pudser næse, og flygter igen. Endnu et par fasaner letter og trække ud over skrænterne.

Vi fortalte senere villaens ejer om disse fasaner, og han blev umådelig forbavset. Det er betegnende for den slags naturelskere, han har boet i to år på øen uden at ane, at der er fasaner i hans krat, mens vi opdagede det en halv time efter, at vi var kommet til stedet.

Over stenede marker, over stendiger og gennem tjørnehegn går vi en halv kilometer mod nordvest og står nu på toppen af øens højeste punkt, Ravnebjerg. Det er 33 m. højt og er således ikke alene Korshavns, men alle de vest for Tåsinge liggende småøers højeste punkt. Øens østlige, bjergfulde del ser prægtig ud herfra, og en vid udsigt har man over hele øhavet. Lige i vest har vi øens næsthøjeste punkt, Ørnebjerg. Er det mon et tilfælde, at ravnens navn er hæftet til det anseligste punkt af disse to? Eller er benævnelsen så gammel, at den stammer fra den tid, da raven var Nordens hellige fugl - Odins fugl, hvis billede stod på ravnebanneret, under hvilke danerne kæmpede, til det måtte vige for det kristne kors, johanniterordenens mærke fra korstogene?

Raven var heltenes yndling, skjaldene besang den og gav den klingende navne:

Herligt Selskab

Korshavn

er sorte Ravn
for den djærve Helt -

står det i et af Sigurdkvadene.

I slaget ved Ashington 1016 råbte Torkel den Høje: "Se til raven, karle, hvor den flager i dag. Så med os har det ingen nød. Og de danske vandt England under ravnebanneret. I England har man opbevaret sagnet om et ravnebanner, syet af Lodborgs tre døtre. Det var danernes ældgamle mærke og bares forrest i slaget på samme vis, som romerne bar en ørn og gallerne i Sydfrankrig en gris. Ravnene er "kampens måge" og "sårets høg" og "dødens gøg". I flere af de gamle kvad hører vi den tale. I "Haraldsmaalet" et norsk digt fra det niende århundrede, tale Valkyrien med ravnene, der sidder på klippen nær hende. Valkyrien siger:

Hører mig. Ravne!
hvorfra er i komne
med blodige Næb?
Kjød i Kløerne,
lugt af Ligene!
- Der har I været,
hvor Døde laa.

Rysted sig Ravnene,
Rovfuglens Broder,
strøg sig om Næbbet,
tænkte på Svar:
"Harald vi fulgte,
Sønnen af Halfdan,
siden vi kom
af Æggene ud."

Fra at være sejrens symbol, der svæver over den dampende valplads, er den sagte dalet ned i almuens tro, hvor den dog længe vedbliver at være en hellig fugl.

Oftentimes viser den dødes sjæl sig i skikkelse af en ravn, og i Jylland siger man at dens unger fødes hvide, først efter ni dages forløb begynder deres sorte fjer ar komme frem, og indtil den tid får de føde fra himlen.

Allerede længe har den været en såre sjælden fugl i landet. Et gammelt ordsprog siger, at det nu i hvert sogn kun findes to ravne - nemlig præsten og degnen. Det ser således ud til, at den også er dalet stærkt i anseelse.

Kun af og til møder vi endnu i vore gamle stedsbetegnelser dens navn som minder om dens storhedstid.

Ravnebjerg er en eneste, mægtig bunke af grus og flintesten, næsten uden vegetation på sin øverste, brede top, kun sparsomt græs med hvidgule aks gror i tynde totter og med lange mellemrum. Vinden suser i de stride strå.

Korshavn

Højt oppe over generalstabsmærket på den top kredser en lærkefalk på brede vinger. Her er ensomt og øde og godt.

Om aftenen sent, da vi er om bord, frisker vinden af nordvest, men da her er god ankerplads på stedet, bliver vi liggende natten over. Om morgenen er blæsten gået om i nord og står lige ind på kysten med høj sø. Det er efterårsagtigt, gråt og koldt, da vi går i land.

Gennem den lille kedelige by, som er uden noget særpræg - det eneste bemærkelsesværdige ved den er dens nye mejeri med den høje fabrikk skorsten - cykler vi østpå og drejer mod nord ad vejen, som fører ud til Nakkens Odde - på generalstabskortet rettet til Nakkeodde.

Vejen fører her gennem et kraftigt formet og storslået landskab, bakke efter bakke med dybe kløfter i mellem. Og over dette står i dag en himmel, hård og grå som på en oktoberdag, med store drivende skyer med flossede rande. Hvor forskelligt fra i går.

Vejen går op og ned over bakker, som mest er dannet af grus og flintestensknolde, mellem ufrugtbare, tyndt begroede græsmarker og elendige kornagre, bedre og ryddet for sten, og rundt om agrene og op og ned langs vejens sider - himmelhøjt og svimlende dybt ned, forekommer det - løber stendige ved stendige. Deres indhold har været markernes førstegrøde hvert århundrede. Mange, mange slægtled har møjsommeligt vandret her med bøjer ryg og forsøgt af skabe brød af disse sten.

Bakkerne vælter mellem hinanden i kaotisk virvar. Står jeg på et af disse kampestensdiger, der ofte er et par alen høje, og følger dets linje med øjet, ser jeg pludselig i et dybt fladt gå ned i en dal og atter løfte sig tilsyneladende lodret på dennes modsatte side, løbe op over den skarpe banke som en kam på et uhyres ryg - op i mod de ilende grå stormskyer - og atter styrte sig ned på den anden side af bakken og forsvinde for endnu en gang at komme til syne på fjernere højderygge.

Hvor er nu de blide stemninger fra Lyø og de andre nydelige småøer, som vi har besøgt? Her er intet af dette, men der er kommet noget andet i stedet. Denne østre del af Korshavn er barsk og vild, og det er det mest storslåede landskab, vi endnu har mødt på denne rejse. Det redder de sydfynske småøer ud af den evindelige idyl.

En mose med en lille, blinkende sø, opfyldt af store tier, skimtes heroppe fra ved vejen ud mod Nakkens Odde. Små krat af pil og poppel, tjørnekrat og småbuske skjuler sig hist og her i lavningerne - og kun der. Intetsteds spærrer de heroppe for udsigten over de alvorlige bakker.

I en dalsænkning er vi stået af cyklerne og nærmer os gående et lille krat, hvorfra en sagte, klikkende lyd når ud til os. Herinde finder vi en lille pludrende kilde, omgivet af hyld, pil og vilde rosenbuske. I det tætte krat inder hyldens læ er lunt og stille, ingen vind når derind. Her finder vi endnu gemt et lille rest af højsommerens varme og en mindelse om dens dufte.

Ganske sagte er vi listet ind gennem krattes bryn, og næppe er vi inde, før vi på en gren af en stor hyld opdager en flok småugler, der sidde og sover. Det er en minerva uglefamilie på tre medlemmer. Så tæt sidder de side om side op ad hinanden, at de danner et ensartet mønster, et underligt barbarisk ornament. De store runde ansigter vender imod os, og hver for sig har de et udtryk som en søjlehelgen eller navlebetrægter. De ser ud, som om de har siddet her og funderet fra før syndflodens dage, og omsider har

Korshavn

de fundet ud af alting - alverdens visdom er for dem som hør, og alt er forfængelighed og åndsfortærelse. Kun et er fornødent, at sidde på denne gren og være ugler helt igennem, til tidernes ende.

Minerva/Kirke uglen

Vi ville liste os stille vær - og så var det, at der brast en gren under vore fødder. I samme øjeblik faldt de alle som en ned fra pinden, og på lydløse, glidende vinger forsvandt mellem buskene lavt hen over jorden.

Så var her dog en idyl, som vi kunne forstyrre.

Mens vi sidder og arbejder bag stendiget omkring en lille mark nær krattet, kommer en stæreflok på hen imod fire hundrede stykker langsomt spadserende ned ad den åbne bakke imod os. Hver og en af flokken har travlt med at pille føde, på geskæftige ben kommer de nærmere og nærmere, kroppene rokke og halerne vrikke. Det er en helt sort skinnende hær, der rykker frem. Men da den første halve snes stykker er kommet ind gennem ledhullet i diget, opdager de os og letter straks, og de river hele flokken ed sig - som en sort, brusende sky svinger de op over bakken og forsvinder.

Uden for diget spadserede vi siden lige ind i en agerhønsfamilie. Kyllingerne, der var mindre end stære, lettede straks og fløj med vinden over et stendige. Men begge de gamle blev på stedet, ynkeligt pibende og med hængende vinger løb de lige imod os indtil de på få alens afstand fra vore store fødder. Siden krydsede den hen imod diget, fløj over dette og blev stille.

Men da vi gik hen og kiggede over diget, fløj de gamle op igen og kom tilbage til os, gjorde sig syge og elendige og hinkede på ny pibende og klagende bort fra os for at lokke os bort fra de kostbare kyllinger. Og denne gang lykkedes det, vi gik vor vej.

Fra mosen, hvor store dunhammer og bittersød natskygge danner en ring om det dybe vand, flyver to tavse muddersnepper på, da vi kommer forbi. Inde fra det tætte rør hører vi sivsangeren gale sin lille

Korshavn

melodi, dens eneste synlige tilhørere er en flok grønne frøer, som sidder med hovederne op dennem andemaden.

I moserne her nær Nakkens Odde har tidligere været store hættemåge kolonier, men en enkelt mand fra øen har under krigen gjort så store forretninger med æggene, at fuglene nu er næsten fordrevet.

Overalt finder vi her som på Avernakø den lille *Arum maculatum* "dansk ingefær", nu stråler dens småfrugter i deres fineste zinnoberrøde farve. Og næsten alle steder støder vi på mængder af champignoner - i dag fandt vi en stor koloni midt på en nylig afhøstet kronmark.

Landskabet syd for hovedvejen gennem Korshavn falder jævnt skrånende og uden afveksling ned mod sønderstranden. Tre steder på denne skal der lige ved kysten have ligget skanser fra krigen mod englænderne, nemlig på odderne sydvest for Ørnebjerg og sydvest for Korshavns by samt nær Høje Stene. Men så godt som ethvert spor af disse er nu forsvundet.

I Drejød kirkebog hedder det for øvrigt, at "to engelske Fregatter d. 24., 25. og 26. april 1808 plyndrede Korshavn", og at folket havde taget flugten, hvorfor fjenden uhindret gjorde en del ødelæggelse.

Øens historie falder i øvrigt nøje sammen med dens tvillingø. Om dens skovbevoksning i ældre tid vidnende til for få år siden de mange vældige egeborde med store plader, der dengang fandtes i så godt som hver eneste gård. Om Korshavns skov regnedes for "16 svins olden", altså omtrent 50 tdr. land god oldenskov. Nu kender man knap stedet, hvor denne skov har ligget, men det øde forkrøblede krat på øens øst ende, hvor bunden er så oversået med sten, at den aldrig kan have været dyrket, danner måske den sidste elendige rest. Her skal endnu i bunden findes anemoner, kodriver, skovstjerne og flere andre skovbundsplanter, små minder om skovens storhedstid.

Måske kan den gamle gårdmand fra Avernakø, som jeg tegnede, være en generalnævner for mit indtryk af denne befolknings ydre, men kun af dette.

Han var i øvrigt en stille gamling, tavs og meget indesluttet, men blid og venlig. Som en velhavende husmand, der sad lunt inde døre, forkøbte han sig under krigens begyndelse på en af øens største gårde, da disse var højst i pris. Siden kom ulykkerne over ham i de dårlige tider, det ene krak fulgte efter det andet. Han går nu bestandig omkring med et stille, forundret udtryk uden nogen sinde helt at fatte uheldets kolossale omfang og dets uoprettelighed - ensom stavre han rundt i den store, halvtomme gård.

Hen på eftermiddagen jog stormen os bort fra øen, og vi måtte søge ind til Fåborg havn. Vort håb om at vende tilbage til Korshavn en af de følgende dage blev skuffet. Storm og regn holdt os på ny vejrfast, og da det endelig lyste op igen, havde jeg besluttet at sende "Rylen" hjem og at Johannes Larsen og jeg alene skulle begive os til Ærø og videre, så langt vi kunne nå i vort program for i år.

Vi havde en fa disse dage på ny besøg af vor ven, læreren fra Avernakø. Da han erfarede, at vi havde haft vore cykler stående hos en for sine trolddomskunster berømt mand på Korshavn, opløftede han sine øjne mod himlen - Dersom beboerne derovre havde anet noget om denne letsindighed, så ville de have kunnet fortælle os grunden til vort bestandige uheld med vejret siden vor ankomst til øen. Da jeg nu fortalte, at jeg oven i købet gik med nogle mønter i lommen, som gamle Rasmus fra Drejød havde foræret mig, kendte hans

Korshavn

bekymring for vor fremtidig skæbne ingen grænser. "Ja, Ja" sagde han "spørg en af de troende fra øerne, så skal de bare høre".

Vejret bedredes betydeligt, da jeg havde pakket de fatale mønter ind og sendt dem til København, regnen var ophørt og blæsten løjede, da vi næste morgen forlod Fåborg og styrede ind i Svendborg Sund. Og den næste dag, da læreren afhentede vore cykler på Korshavn og sendte dem til Ærøskøbing, blev det fuldstændig vindstille med "havhægende bleg" rundt omkring.

En tidlig morgen tog vi afsked med hinanden i Svendborg havn, og "Rylen" med Johannes Larsen, Mester og Skipper om bord stod ud af havnen, gled østerud af sundet og lod mig alene tilbage på broen med en besynderlig vemodig fornemmelse af ensomhed og forladthed.

Ti minutter senere stod jeg på den lille damper "Ærø"s dæk og bar på vej til Ærøskøbing.

Her slutter Achton Friis Beretning fra Korshavn. Genfortælleren har kun tilføjet illustrationer.

Korshavn